

Onze inspiratiebronnen:

DE NATIONAALREVOLUTIONAIRE BEWEGING IN DE WEIMARREPUBIEK

Deel I

Aangevangen met de zogeheten <<Nouvelle Droite>> tot aan de militante revolutionairen beroept een belangrijk gedeelte van de huidige scene zich op begrippen als <<Querfront>>, <<nationaalbolsjewisme>> of <<nationaal-revolutionairen>>. Allemaal begrippen, die hun oorsprong voornamelijk in de periode van de Weimarrepubliek hebben. In de onderstaande beschouwing zal worden getracht deze begrippen te definiëren vanuit hun historische ontwikkeling om met het gebruik ervan in de huidige tijd als revolutionairen zinvol om te kunnen gaan.

De nationaalrevolutionairen in de Weimarrepubliek zijn niet alleen op grond van hun volledig andere maatschappelijke invloed slecht te vergelijken met de huidige NR-groeperingen. Het wezenlijke verschil ligt daarin besloten, dat de vertegenwoordigers van de <<Nouvelle Droite>> (maar ook van de militante stroming) praktisch geen enkel eigen en/of nieuwe ideologische gedachte hebben ontwikkeld. Veeleer bediende men zich in het historische <<aanbod>> van ideologieën (van de <<Jung-konservativen>> tot en met de nationale socialisten) zoals het toevallig in de kraam te pas kwam. Zo wordt bijvoorbeeld de NR-theoreticus *Henning Eichberg* (actief in de jaren '70 en '80) algemeen beschouwd als de grondlegger van het zogeheten *regionalisme*-concept. Feit is echter dat de nationaalrevolutionair *Friedrich Hielscher* al in de twintiger jaren een regionalisering van Europa propageerde, doordat hij eiste, dat de afzonderlijke nationale staten, ten gunste van een groter *Reich*, dienden op te gaan in afzonderlijke <<stammen en landschappen>> (regio's). Vooral vanwege hun ideologisch eclecticisme (samenraapsel van verschillende ideologieën) zijn de huidige NR-stromingen slechts in beperkte mate te onderscheiden naar de criteria, die voor de tijd van de Weimarrepubliek gelden.

<<Conservatieve revolutie>> en <<revolutionair nationalisme>>

Onder de <<*Konservative Revolution*>> verstaan we dié stroming binnen de nationale beweging, die zich ontwikkelde na de verloren Wereldoorlog en de ineenstorting van het keizerrijk (1918/1919) in scherpe frontstelling tegenover de oude monarchisten. Tegenover deze reactionairen zette men de ideeën van 1914, tegenover de klassenmaatschappij de volksgemeenschap, tegenover de nationale staat van het prototype Bismarck (Tweede Rijk) het <<derde>> rijk, en tegenover het primaat van de economie het primaat van de politiek, gedragen door een elitaire <<voorhoede>>. Hoofdvijand was het liberalisme. Men wilde niets meer en niets minder dan het uitwissen van de sporen van de Grote Franse Revolutie en in haar plaats nieuwe waarden in te voeren.

De theoretici van de <<Konservative Revolution>> waren Oswald Spengler en Arthur Moeller van den Brück, die in 1919 samen met andere (zich als <<Jonge conservatieven>> betitelende) nationale de <<Juni-club>> en later het “Politieke College” oprichtte. Zij werden het ideologische referentiepunt van de nationale beweging. Eén stroming binnen de <<Konservative Revolution>> noemde zich eind 20er jaren “nationaalrevolutionairen”.

Deze propageerden een “Duitse revolutie”, voor hen identiek aan de Wereldoorlog en de ideeën van 1914. Hun referentiepunt: De stellingenoorlog en de daarmee verbonden accentuering van strijd, dood en frontsoldatendom. Dienovereenkomstig was dan ook het beeld van de Staat: De hiërarchische structuur van het leger werd op de Staat geprojecteerd. In plaats van de (civiele) burger kwam het prototype van de frontsoldaat en/of arbeider (de “arbeider-soldaat” bij Niekische; vandaar de hamer en het zwaard en de kleuren rood en zwart, symbolisch voor de symbiose van arbeidersklasse en frontsoldatendom). De manifesten van de nationaalrevolutionairen zijn “in hun doelstelling niet doordachter als die der “völkischen”, maar ze zijn harder, wilder, strijdlustiger als alle andere antidemocratische publicaties. De haat van de nationaalrevolutionairen jegens het bestaande regiem is geconcentreerd , samengebalder, meedogenloos als de oorlog, waaruit ze zijn voortgekomen.” (Sontheimer)

De nationaalrevolutionairen waren met name vertegenwoordigd in de voormalige *Freikorps*eenheden en directe actiegroepen zoals *Bund Oberland* en *Wehrwolf*, evenals in de gelederen van de *Bündische Jugend*. Ook de door *August Winnig* en *Ernst Niekisch* opgerichte <<*Alte Sozialdemokratische Partei*>> (ASP) belichaamde in verregaande mate de ideologie van het <<revolutionaire nationalisme>>. Als de ideologische persoonlijkheid bij uitstek van de nationaalrevolutionairen gold *Ernst Jünger*.

Deel II

<<Nationaalbolsjewisme>>

Ook het begrip <<nationaalbolsjewisme>> wordt thans veel bediscussieerd. Burgerlijke historici, zoals bijvoorbeeld Kurt Sontheimer of Otto-Ernst Schüddekopf, passen dit begrip in de regel toe op zowel nationalistische initiatieven binnen de *KPD* als ook op tendenzen binnen de nationaalrevolutionairen beweging: “Het (begrip “nationaalbolsjewisme”) betreft nationalistische tendenzen binnen het Duitse communisme en socialistische stromingen binnen het rechts-radicalen kamp. Alleen al vanwege hun radicalisme moesten beide stromingen noodzakelijkerwijze steeds opnieuw met elkaar in aanraking komen, in vriendschap of in vijandschap”. (Sontheimer)

Dit gelijkschakelen van “nationalisme van links” met “socialisme van rechts” is niet alleen van weinig nut bij het verduidelijken van het begrip. Maar ook geschiedkundig onjuist. Het radicale nationalisme van de *KPD*, zoals dat tot uitdrukking kwam in bijvoorbeeld de *Schlageter*-koers (1923) of later in de <<*Programmatische verklaring*

m.b.t. de nationale en sociale bevrijding van het Duitse volk>> (1930), was één zaak, het “bolsjewisme” van de nationale beweging een geheel andere.*

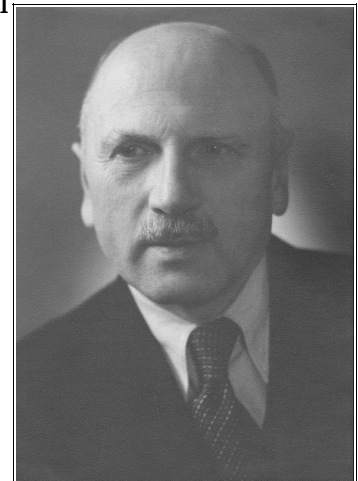
De <<Schlageter- (en later<<Scheringer>>-) koers>> was in de eerste plaats gedacht als toenadering tot de nationaal denkende massa's, doordat men (de KPD) poogde zich als de <<waarachtige vertegenwoordiger>> van de zaak van het Duitse volk te profileren. **

Een zeer veel meer accurate definitie van het begrip <<nationaalbolsjewisme>> levert de Fransman *Louis Dupeux* (ook een bourgeois-historicus). Hij omschrijft het “echte” nationaalbolsjewisme als de “meest zuivere en meest harde vorm van het Duitse nationalisme”. “Het <<nationaalbolsjewisme>> is eigenlijk geen aparte ideologie, maar slechts een 'Nebensystem' van de Konservative Revolution, waarvan het alle basiswaarden onderschrijft: Het volk in zijn eigen völkische identiteit, de “gebonden” en gestructureerde gemeenschap, boven alles staat en natie als onverbrekkelijk geheel met de alleen aanspraak op het politieke. De meeste protagonisten zelf hebben het heel vaak verworpen om als “nationaalbolsjewist” te worden gekwalificeerd, en het zou dan ook beter zijn om hen “radicale nationaalrevolutionairen” te noemen. In hun onvoorwaardelijk nationalisme gingen ze veel verder dan het historische “fascisme” van de ideologische reactie.” (Dupeux)

De ideologie der nationaalbolsjewisten

Eén van de voornaamste representanten van de nationaalbolsjewisten in de eindfase van de Weimarrepubliek was Ernst Niekisch. Aan de hand van zijn uitlatingen kan men in grote lijnen de ideologie van het radicale NR, resp. van het nationaal-bolsjewisme, schetsen. Niet alleen het nationalisme, maar ook de absolute vijandschap tegenover de ideeën van 1789, d.w.z. van de Grote Franse Revolutie en de gedachte van het liberalisme, kenmerkt het nationaalbolsjewisme als onderdeel van de Konservative Revolution.

“Omdat het gaat om zijn of niet zijn, blijft Duitsland, indien het zichzelf wil blijven bewaren, het zwaarste niet bespaard: de Bartholomeusnacht en de Siciliaanse Vesper tegenover alles, wat aan Westers in haar leeft. Met meedogenloze hardheid dient het alles in zichzelf uit te roeien, wat in haar met het Westen is verbonden.” (Niekisch)

Niekisch

In zijn werk <<*Gedanken über deutsche Politik*>> (1929) formuleert Niekisch de <<Querfrontstrategie>> ter formulering van een <<nieuw front>> (Neue Front) van de nationale beweging, een strategie, die op dat tijdstip nagenoeg alle stromingen van de <<Konservative Revolution>> (met uitzondering van de NSDAP!) voorstonden. De nationaal-bolsjewisten wilden echter, en dat onderscheidde hen van de andere stromingen, vooral ook en met name de Duitse communisten (KPD) in dit “nieuwe front” opnemen. Geenszins echter was hij voorstander van een Sovjet-

Duitsland: “Duitsland wijst het af om het bolsjewisme over te nemen. Veeleer ontwikkelt het zijn eigen bijzondere, de ideeën van 1789 diametraal tegenovergestelde, levensvorm vanuit zichzelf”. (*Niekisch – Entscheidung 1930*)

Vooral echter verschilden de nationaalbolsjewisten van de andere nationalen, zoals de Jungkonservativen, de Strasseristen of de NSDAP, wat betreft hun concept m.b.t. de buitenlandse politiek. Ze waren de meest radicale voorvechters van de zogeheten <<Ostoriëntatie>>, d.w.z. van een bondgenootschap van het *Reich* met Sovjet-Rusland tegen het plutocratische Westen. Niekisch:

“Daar waar Germaans bloed zich vermengt met Slavisch bloed, daar ontstaat een echte Staat. Pruisen was ontstaan uit een vermenging van het Germaanse met het Slavische. In het Ostraum, uit Germaans-Slavisch levensbloed, rees Pruisen tot grootsheid. Wij trekken naar het Oosten en vinden nieuwe wortels en tegelijkertijd onze missie”.

“Een nieuw centrum zal ontstaan, zich uitstrekkend van de Stille Oceaan tot aan de Rijn, van Wladiwostok tot aan Vlissingen. Duitsland als het brein, de organisator en onderdeel van een vanaf de Grote Oceaan tot aan de Rijn uitstrekkend Statenblok”. (*Niekisch – Entscheidung 1930*)

Niekisch' anti-Hitlerisme

In 1932 stelde Niekisch in zijn brochure <<Hitler – ein deutsches Verhängnis>> dat Hitler een typische vertegenwoordiger van het Avondland was, precies als alle anderen, omdat hij zich zo heftig tegenover het bolsjewisme opstelde. Terwijl het Schanddiktat van Versailles nota bene “voor Duitsland zeer veel verderfelijker is, als het bolsjewisme dat ooit zou kunnen zijn”. Daarboven wordt Hitlers legalisme heftig bekritiseerd. Hitlers legalisme vloeit voort uit het feit, dat deze afkomstig is uit het katholieke Oostenrijk en Beieren, die altijd al onder invloed van het decadente Rome en het Middellandse Zee-gebied hadden gestaan. Dit in tegenstelling tot het protestantse Pruisen. (*Niekische – Hitler: ein deutsches Verhängnis*)

ENKELE STROMINGEN VAN DE NATIONAALBOLSJEWISTEN IN DE PERIODE VAN DE WEIMARREPUBLIEK

Ernst Niekisch, een leraar aan de lagere school in Augsburg, ontwikkelde zich in de Weimarrepubliek van een rechtse sociaal-democraat tot een radicaal nationaal-revolutionair, resp. nationaalbolsjewist. Na een intermezzo bij de völkisch-nationale <<Hofgeismarer Kreis>> binnen de SPD, treedt hij in 1925 uit de partij. Samen met August Winnig richt hij nog in hetzelfde jaar de <<Alte Sozialdemokratische Partei>> (ASP) op. In 1926 begint hij met het uitgeven van het tijdschrift <<Widerstand – Blätter für sozialistische und nationalrevolutionäre Politik>>. Winnig wordt het jaar daarop mede-uitgever. Nadat Niekisch in 1928 naar Berlijn verhuisd en daar de <<Widerstand-Verlag>> opricht, verschijnt het blad met de toevoeging <<Zeitschrift für nationalrevolutionaire Politik>>. Gedurende deze tijd

ontwikkelt zich een hechte vriendschap met Ernst Jünger en diens broer *Friedrich Georg*, die beide actief aan <<Widerstand>> meewerken (tot aan het verbod in 1934).

De grootste respons vond <<Widerstand>> bij het nationalistische gedeelte van de intelligentsia, in kringen van de *Bündische* jeugd en vooral bij de *Wehrverbände* (paramilitaire organisaties), zoals de *Bund Oberland* en de *Jungdeutsche Orde*.

De *Bund Oberland* beschikte over ca. 12.000 man, met zwaartepunten in Franken, Beieren en Oostenrijk. Na het bloedig neerslaan van de radenbeweging ontwikkelde Oberland zich tot een soortement centrale voor nationalistische kadervorming en kon het rekenen op grote toeloop uit de jeugdbeweging, waar de Bund het tijdschrift <<*Das dritte Reich*>> verspreidde (de hoofdredacteur van het <<Dritte Reich>>, *Dr. Sondermann*, werd in de loop der tijd een nauwe medewerker van Niekisch).

Niekisch onderhield goede betrekkingen tot alle grote Wehrverbände: In oktober 1928 gelukte het hem om de leiders van de Jungdeutsche Orde, de Wehrwolf, de *Stahlhelm* en de Bund Oberland bijeen te brengen om een <<eenheidsfront>> van de Wehrverbände te formeren. Ook bezat hij uitstekende contacten in kringen van de *Reichswehr*.

Zo ongeveer vanaf 1929 had zich bij Niekisch zijn nationaalbolsjewistische zienswijze volledig ontwikkeld. In de loop van 1930 vormden zich in tal van steden zogeheten <<*Widerstandskreise*>>, waar rondom heen zo'n 4000 personen zich groepeerden, zich oriënterend op het door Niekisch uitgegeven periodiek. De activisten stamden voornamelijk uit kringen rond Oberland en uit het universiteitsmilieu.

Niekisch deed herhaaldelijk pogingen om samen met de KPD tot een gemeenschappelijk politiek front te komen, in het bijzonder na de Programmatistische Verklaring van het Centraal Comité van de KPD in 1930. Echter, met weinig resultaat. Tegen het Young-plan *** slaagde Niekisch erin om een alliantie van 32 nationale jeugdorganisaties te formeren, waaronder *Deutsche Hochschulring*, *Jungstahlhelm*, *Hitlerjugend*, *Wehrwolf* en *Verein Deutscher Studenten* alsmede tal van *Bündische* organisaties (1929/1930).

Na de *Machtübernahme* in 1933 kon <<Widerstand> nog tot eind 1934 verschijnen, de <<*Widerstandskreise*>> nog tot 1937 standhouden, toen werden Niekisch en nog 70 anderen gearresteerd. In 1939 volgde Niekisch' veroordeling tot levenslange gevangenisstraf wegens vermeend "hoogverraad" en "streven naar de heropricting van politieke partijen". Bij zijn bevrijding door het Rode Leger in 1945 is hij bijna blind en aan één kant verlamd. Na de oorlog brengt hij het tot gedeputeerde van de Volkskammer van de DDR. In 1953 verhuist hij naar Berlijn (W.), waar hij in 1967 overlijdt.

Van Niekisch afgezien waren de meeste nationaalbolsjewisten in de eindfase van de Weimarrepubliek afkomstig uit de Bündische jeugdbeweging. Dit was ook het geval met de Berlijnse “*Gruppe Sozialrevolutionärer Nationalisten*” (GSRN) rondom *Karl Otto Paetel*, die in 1930 werd opgericht. Haar vanaf 1931 verschijnende periodiek <<*Sozialistische Nation*>> droeg een tijdlang de toevoeging <<*Nationalbolschewistische Blätter*>>. Paetel, die ook had deelgenomen aan de oprichting van de ASP o.l.v. Winnig en Niekisch, publiceerde voordien al regelmatig in de <<*Nationalsozialistische Briefe*>>, een door *Gregor Strasser* uitgegeven discussie orgaan binnen de NSDAP. De GSRN werkte aanvankelijk enige tijd samen met de “*Kampfgemeinschaft revolutionärer Nationalsozialisten*” (KGRN) o.l.v. *Otto Strasser*. Deze was (in tegenstelling tot zijn broer Gregor) al in 1930 uit de NSDAP gestapt. Spoedig kwam het evenwel tot een breuk met Strasser, aangezien de GSRN – in tegenstelling tot Strassers idee van “49% staatsbezit” met betrekking tot de grote industrie – vasthield aan een “socialisering zonder compromissen”. De GSRN propageerde de klassenstrijd en stelde zich de “autarkie van de socialistische economische zone Rusland-Duitsland” ten doel.

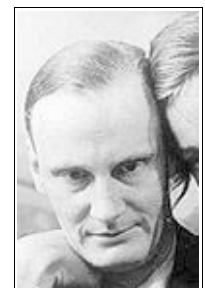

Paetel

De GSRN streefde naar een samengaan met de KPD: Schouder aan schouder diende men samen met de proletarische kracht – de KPD - op te trekken en in dit huwelijk *völkische* substantie in te brengen. In 1932 ondersteunde men met alle kracht de verkiezingscampagne van KPD-presidentskandidaat *Ernst Thälmann*. Het aanbod van de zijde van de GSRN om tot een bondgenootschap te komen, stootte bij de KPD evenwel op de nodige scepsis.

Eind januari 1933 lanceerde Paetel zijn *Nationalbolschewistisch Manifest*, dat uitmondde in de oproep tot oprichting van een “nationaalbolsjewistische politieke partij” met aan het hoofd Ernst Niekisch en de leider van de <<*landvolk*>> -beweging *Claus Heim* (KPD). De *Gestapo* nam het Manifest in februari 1933 in beslag. Paetel kreeg een beroeps- en publicatieverbod opgelegd. In 1939 werd hij (bij verstek) ter dood veroordeeld, hij slaagde er echter in bijtijds te emigreren.

Nog weer een andere nationaalbolsjewistische tendens in de eindfase van 'Weimar' groepeerde zich rond het tijdschrift <<*Gegner*>>, dat werd uitgegeven vanaf 1932 door *Harro Schulze-Boysen*, een vriend van Paetel. De lezerskring bestond voor het overgrote deel uit studenten, met name in Berlijn. In een reeks van steden formeerden zich zogeheten <<*Gegner*>>-leeskringen, waarvan alleen al in Berlijn er vier bestonden.

“De wereldbeschouwing van <<*Gegner*>> was in essentie een typische vermenging van neo-nationalisme en “jugendbewegter” ideologie. Men streefde naar “furchtlosem Einsatz” en benadrukte hierbij het “onver- *Schulze-Boysen* waardelijke”. Het Hitlerisme werd als verachtelijk opportunisme onderscheiden

van het waarachtig nationalisme”. (Louis Dupeux)

Evenals Niekisch e.a. propageerde men een <<Querfront>>, een “*nieuw front van de jonge generatie*”. Begrippen als “links” en “rechts” waren in deze samenhang achterhaald. Zo liet <<Gegner>> ook herhaaldelijk communisten aan het woord. Het doel was de vorming van een “derde Pruisen”. Vijandschap tegenover de burgerlijke democratie en elitair voorhoeden denken kenmerkten evenzeer de ideologie van de <<Gegner>> *kreis*.

“*Het geloof in de meerderheid is naar mogelijkheid vervangen door het inzicht, dat slechts een tot het uiterste gedisciplineerde en intern gesloten minderheid de beslissing kan forceren*”. (<<Gegner>> d.d. 5 april 1932)

In de laatste uitgave van <<Gegner>>, deze verscheen op 20 april 1933, werd het Hitler-regiem vanuit een zo te zeggen “rechts” gezichtspunt aangevallen. Het regiem was nog te zeer verbonden met de reactie, daarom diende de nationale revolutie met alle kracht te worden voortgezet. Daarop werden Schulze-Boysen en ettelijke geestverwanten op 26 april door de SS gearresteerd en zwaar mishandeld. Eén van Schulze-Boysens strijdmakkers, *Henry Erlanger*, wordt voor zijn ogen door de SS'ers doodgeslagen. Vanwege de goede connecties van zijn ouders met hoge NS-functionarissen komt Schulze-Boysen na vijf dagen weer op vrije voeten. Wat blijft is zijn haat jegens het Hitler-regiem.

Omstreeks 1936 begint hij met het opbouwen van een ondergronds netwerk, dat vanaf 1939 werkzaam is voor de Sovjet-Russische militaire inlichtingendienst en één van de meest efficiënte verzetsorganisaties tegen het Hitler-regiem zal worden, de <<*Rote Kapelle*>>. In 1942 werden de meeste leden van de Berlijnse groep van de <<*Rote Kapelle*>> gearresteerd, Harro Schulze-Boysen zelf wordt eind december 1942 geëxecuteerd.

* <<**Schlageter**>> koers van de KPD

Nadat de Reichsregering achterop was geraakt met de herstelbetalingen aan de Entente, bezette het Franse imperialisme (gesteund door België) in januari 1923 het Ruhrgebied. Daarop kwam het tot gewapend verzet (sabotage en 'directe actie') van de kant van de nationalistische actiegroepen. In mei 1923 veroordeelde een Frans krijgsraad de eerste luitenant en Freikorps veteraan *Albert-Leo Schlageter* als leider van een sabotage-eenheid ter dood. Zijn executie leidde tot een golf van nationalistische verontwaardiging in het Reich. De KPD sloot zich hierbij aan en lanceerde de oproep <<*Weg met de regering van de nationale schande en van het volksverraad!*>> (gericht tegen de Reichsregering – *Cuno*). *Karl Radek* (specialist van de *Kommunistische Internationale* inzake Duitse vraagstukken en deel uitmakend van de leiding van de KPD) hieldte vervolgens in juni 1923 zijn legendarische

<<Schlageter-Rede>>, waarin hij Schlageter roemde als <<martelaar van het Duitse nationalisme>>, vermoord door <<de beulsknechten van het Franse imperialisme>>.

**** Programmatische Verklaring inzake de nationale en sociale bevrijding van het Duitse Volk(oproep van het Centraal Comité der KPD)**

Citaat: “Wij zullen het roofzuchtige <<vredesverdrag>> van Versailles en het Young-plan, dat Duitsland knecht, verscheuren en zullen alle internationale schulden en herstelbetalingen annuleren”.

“Is het huidige Duitsland weerloos en geïsoleerd, zo zal Sovjet-Duitsland geen overvallen van buitenlandse imperialisten hoeven te vrezen”.

***** Young-plan**

Met dit plan legden de overwinnaars van de Wereldoorlog (de Entente-mogendheden) in 1930 in Den Haag de definitieve regeling van de herstelbetaling (Reparationen) door het Reich vast.

Literatuur:

- Sontheimer, Kurt
Antidemokratisches Denken in der Weimarer Republik
München 1962

- Schüddekopf, Ernst-Otto
Nationalbolschewismus in Deutschland 1918-1933
Frankfurt /M 1972

- Dupeux, Louis
Nationalbolschewismus in Deutschland 1919-1933
München 1985